בְּתוֹכָהּ. וְשֶׁמָּא תֹּאמַר: כְּשֵׁם שֶׁפִּיהָ צָר, כָּךְ כּוּלָּהּ צָרָה — תַּלְמוּד לוֹמַר "הֶעָמִיק הִרְחִב". וְשֶׁמָּא תֹּאמַר: לַמֶּלֶךְ לֹא הוּכְנָה — תַּלְמוּד לוֹמַר "גַּם הִיא לַמֶּלֶךְ הוּכָן". וְשֶׁמָּא תֹּאמַר: אֵין בָּהּ עֵצִים — תַּלְמוּד לוֹמַר "מְדֻרָתָהּ אֵשׁ וְעֵצִים הַרְבֵּה". וְשֶׁמָּא תֹּאמַר: זֶה הוּא שְׁכָרָהּ — תַּלְמוּד לוֹמַר "וְנַחַת שֶׁלְּחָנְךָ מָלֵא דָשֶׁן".

א "חָל יוֹם הַכִּיפּוּרִים לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת" [וכו']. [א]אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא בַּבְלִיִּים הֵם, אֶלָּא אַלֶּכְסַנְדְּרִיִּים הֵם, וּמִתּוֹךְ שֶׁשּׁוֹנְאִין אֶת בַּבְלִיִּים — קוֹרִין אוֹתָם עַל שֵׁם בַּבְלִיִּים. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא בַּבְלִיִּים הֵם, אֶלָּא אַלֶּכְסַנְדְּרִיִּים הֵם, וּמִתּוֹךְ שֶׁשּׁוֹנְאִין אֶת בַּבְלִיִּים — קוֹרְאִין אוֹתָן עַל שֵׁם בַּבְלִיִּים. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: [ב]תָּנוּחַ דַּעְתְּךָ שֶׁהִנַּחְתָּ דַּעְתִּי.

ב משנה [ג]סִידֵּר אֶת הַלֶּחֶם בַּשַּׁבָּת וְאֶת הַבְּזִיכִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת, וְהִקְטִיר אֶת הַבְּזִיכִין בַּשַּׁבָּת — פָּסוּל, אֵין חַיָּיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל נוֹתָר וְטָמֵא. [ד]סִידֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבְּזִיכִין בַּשַּׁבָּת, וְהִקְטִיר אֶת הַבְּזִיכִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת — פְּסוּלָה, וְאֵין חַיָּיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל נוֹתָר וְטָמֵא. סִידֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבְּזִיכִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת, וְהִקְטִיר אֶת הַבְּזִיכִין בַּשַּׁבָּת — פְּסוּלָה. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַנִּיחֶנָּה לַשַּׁבָּת הַבָּאָה, שֶׁאֲפִילּוּ הִיא עַל הַשּׁוּלְחָן יָמִים רַבִּים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם.

ג גמרא תְּנַן הָתָם, [ה]אָמַר לָהֶם הַמְּמוּנֶּה: "צְאוּ וּרְאוּ אִם הִגִּיעַ זְמַן שְׁחִיטָה". אִם הִגִּיעַ, הָרוֹאֶה אוֹמֵר:

בתוכה. ושמא תאמר: כשם שפיה של גיהנום **צר, כך כולה צרה** — לכך **תלמוד לומר** (מלמדנו הנאמר) בתיאור הגיהנום ("תָּפְתֶּה"): "כִּי עָרוּךְ מֵאָתְמוֹל מְדֻרָתָה אש ועצים הרבה נשמת ה' כנחל גפרית בוערה בה" (ישעיהו ל, לג), שהיא עצמה עמוקה ורחבה. **ושמא תאמר** כי רק לאנשים פשוטים ערוכה היא הגיהנום, אבל לחשובים **כלמלך לא הוכנה** — לכך **תלמוד לומר** בכתוב זה **"גם היא למלך הוכן"**. **ועדיין שמא תאמר כי אין בה עצים** — לכך **תלמוד לומר** בכתוב זה **"מדורתה אש ועצים הרבה"**. **ושמא תאמר** כי רק **זה** (ההצלה מהגיהנום) **הוא שכרה** של התורה ולא יותר — לכך **תלמוד לומר** "יחלץ עני בעניו ויגל בַּלַּחַץ אזנם. ואף הסיתך מפי צר לא מוצק תחתיה **ונחת שולחנך מלא דשן**" (איוב לו, טו—טז), שהאדם השומע בקול ה', ופונה מדרכי מיתה לדרכי חיים, שניצול מן הגיהנום ואף זוכה למלוא נחת ורווחה.

א שנינו במשנתנו שאם **חל יום הכיפורים להיות ביום השבת** — אוכלים את לחם הפנים במוצאי שבת. ואם חל יום הכיפורים בערב שבת — שעיר יום הכיפורים נאכל בליל שבת. ונמסר עוד במשנתנו כי במקרה שכזה היו הבבליים אוכלים את בשר השעיר כשהוא חי, מפני שדעתם יפה. ובענין זה **אמר רבה בר בר חנה, אמר ר' יוחנן: לא בבליים** (הבאים מבבל) ממש **הם** אותם הכהנים, **אלא אלכסנדריים** (הבאים מאלכסנדריה שבמצרים) **הם, ומתוך ששונאין** בארץ ישראל **את הבבליים — קורין הם** אף **אותם** את האלכסנדריים, הנוהגים מנהג רעבתניים **על שם הבבליים. תניא נמי הכי** [שנויה ברייתא גם כן כך], **ר' יוסי אומר: לא בבליים הם** אלה הכהנים האוכלים את בשר השעיר כשהוא חי, **אלא אלכסנדריים הם. ומתוך ששונאין את הבבליים — קוראין הם אותן על שם בבליים. אמר לו ר' יהודה** לר' יוסי, לאחר ששמעו מסביר כך את האמור במשנתנו, בלשון תודה: **תנוח** עליך **דעתך** (שתזכה למנוחת הדעת) על **שהנחת** בדבריך אלה את **דעתי**, להשמיעני שאין הבבליים עצמם נוהגים כך (שכן היה מוצא משפחתו של ר' יהודה מבבל).

ב משנה אם **סידר** הכהן **את הלחם** (לחם הפנים) כמצוותו **ביום השבת** ואולם לא סידר **את הבזיכין** בהם הלבונה ביום השבת כמצוותם אלא **לאחר השבת, והקטיר את הלבונה שבבזיכין** הללו **בשבת** הבאה, לאחר שהסיר את הלחם מעל שולחן הפנים — **פסול** הלחם מלהיאכל, שכן הבזיכים שעמו לא היו אתו על השולחן בשבעת הימים שבין שבת לשבת. ומאחר שאין הקטרתם מתירה את הלחם להיאכל, **אין חייבין עליהן משום** איסור **פיגול** (אם חשב בשעת הקטרת הבזיכים לאכול את הלחם שלא בזמן אכילתו, למחרת השבת), וכן משום **נותר** (אם נותר מן הלחם למחרת השבת, ואכלו), וכן משום **טמא** (אם אכל את הלחם בטומאת הגוף). שאין איסורים אלה נוהגים אלא בהקטרה המתירה את הלחם לאכילה. ואם **סידר את הלחם ואת הבזיכין** כמצוותם הראויה, **ביום שבת** זה, ואולם **הקטיר את הלבונה שבבזיכין** הללו רק **לאחר** יום **השבת** הבא — **פסולה** היא הקטרה זו, והלחם אינו מותר באכילה (שהרי ביום השבת, לא היתה הקטרת בזיכים), ומשום שהקטרה זו פסולה, **אין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא**. ואם **סידר את הלחם ואת הבזיכין** לא ביום השבת עצמו, כמצוותו, אלא **לאחר** יום **השבת, והקטיר את הבזיכין ביום השבת** הבא — **פסולה** היא הקטרה זו, והלחם פסול (שכן לא שהה על שולחן הפנים שבעה ימים, משבת לשבת). **כיצד יעשה** שלא ייפסלו הלחם והבזיכים שנסדרו למחרת השבת? לא יסלק את הלחם ואת הבזיכים בשבת הקרובה, אלא **יניחנה לשבת הבאה** לאחר מכן, ונמצא שעבר על הלחם ועל הבזיכים שהות של לפחות שבעה ימים משבת לשבת על שולחן הפנים, והותרו בכך. ומסבירים: מותר להשאיר על השולחן את הלחם והבזיכים מעבר לשבעת ימים, **שהרי אפילו היא** מונחת **על השולחן ימים רבים — אין בכך כלום**, ואין זה נפסל.

ג גמרא שנינו בסוף משנתנו שניתן להשאיר על שולחן הפנים את הלחם והבזיכים יותר משבעה ימים, ואפילו ימים רבים, ואין הם נפסלים בכך בלינה. ולבירור ענין זה מביאים: **תנן התם** [שנינו שם במשנה במסכת יומא] בתיאור סדר עבודת יום הכיפורים, **אמר להם הממונה** לכהנים: **"צאו** ועמדו על מקום גבוה במקדש, **וראו** משם **אם** כבר האיר היום **והגיע זמן שחיטה"** (שכן השחיטה פסולה בלילה). **אם** כבר **הגיע** הזמן — **הרואה** את אור היום **אומר:**

מסורת הש"ס

א. יומא סו,ב.

ב. (הביטוי) שבת קנב,ב. פסחים לב,ב. יומא סו,ב. סנהדרין ל,ב. מנחות מה,א. כלה רבתי פ"ב ט. ילקו"ש נ"ך תתקז.

ג. תוספתא מנחות פי"א יז—יח.

ד. יומא כט,ב. מנחות צ,א.

ה. יומא כז,ב. כח,א. תמיד ל,ב. ירושלמי ר"ה פ"ב ה"א.

גרסות

ושמא תאמר כשם שפיה צר כך כולה צרה תלמוד לומר העמיק הרחב בכתי"מ חסרות מלים אלה.

ושמא תאמר אין בה עצים תלמוד לומר מדרתה אש ועצים הרבה בכתי"מ חסרות מלים אלה.

זה הוא שכרה יש בכתי"י: **זו שכרה של תורה.**

שכרה בכתי"מ: **שכרו.**

ששונאין רש"י גורס: **ששונאין חכמי ארץ ישראל.**

את בבליים בכתי"מ: **את הבבליים.**

שהנחת דעתי בכתי"מ: **שהנחת את דעתי.**

סידר את הלחם — נותר וטמא יש כתי"י שחסר בהם כל הקטע הזה.

פסול אין חייבין עליהן בכתי"מ ובמשניות: **פסולה ואין חייבין עליה.**

ימים רבים בכל כתה"י: **ימים.**

תנן התם בכתי"מ: **סידר את הלחם תנן התם.**

תוספות

ששונאין את הבבליים — כדאשכחנא בפרק קמא דיומא (ט,ב), דאמר, אמר ליה רבי שמעון בן קיש לרבי אלעזר: אלהא דישראל סנינא לכו, לפי שלא עלו בימי עזרא. ומה שמזכירין אותם לגנאי על שאוכלין את השעירים חיים, אף על גב דמצוה קעבדי, שלא יבואו לידי נותר — לפי שהרגילו עצמם כמו כן לאוכלם חיים, אף בכל השנים, דמיחזי כרעבתנותא.

אמר להם הממונה — ביומא (כח,א) פירש בקונטרס דממונה הוא הסגן. וקשה: דאם כן, הוה ליה למיחשביה בהדי דברים דחשיב בירושלמי דיומא שהסגן משמש: אומר לו "אישי כהן גדול הגבה שמאלך". הסגן בימינו, וראש בית אב בשמאלו. והניף הסגן בסודרים, ואחז הסגן בימינו והעלהו. לא היה מתמנה להיות כהן גדול עד שנעשה סגן. אלא ממונה אחר היה. ושמא היה ממונה על הפייסות, דמיקרי "ממונה" סתם, כדתנן פרק שני דיומא (כב,א): אומר להם הצביעו.

למלך לא הוכנה — לתלמיד שפירש מן התורה לא הוכנה גיהנם, שלא יהא נידון בה. "מלך" קרי לתלמיד חכם, דכתיב (משלי ח) "בי מלכים ימלוכו". שמא תאמר זהו שכרה של תורה — שמגלת מגיהנם, אבל שכר אחר אין לה. ומתוך ששונאין חכמי ארץ ישראל את הבבליים — קורין את האלכסנדריים, שעושין מנהג רעבתנות, על שם בבליים. אלכסנדריים — שלא מגריס. משפחת רבי יהודה — מבבל היתה, לפיכך שמת בדברי רבי יוסי.

משנה פסול — דמתוסר זמן הוא, שלא היה על השלחן אלא שבעה ימים. והכא אי אפשר לתקן, ולומר: יניחנו עד שבת הבאה, דכיון דלחם נסדר כדינו בשבת — קידשו שלחן, ושוב אין יכול להשהותן אלא עד שבת ראשונה, דמיפסיל בלינה (הואיל ולן הלחם בלא בזיכין). משום פיגול — אם הקטירן על מנת לאכול מן הלחם למחר — אינו פיגול, שלא קרב המתיר כמצותו. ולא משום נותר — שאין נותר חל על הלחם, שהרי אין ראוי לאכילה. וטמא — האוכלו בטומאת הגוף — אינו בכרת, כדאמר ב"הקומץ [רבה"] (מנחות כה,ב): הניתר לטהוריס — חייבין עליו משום טומאה. וזה, לא ניתר לטהוריס מעולם — דבזיכין הוו מתירין דידיה, ולא קרבו כהילכתן. לאחר שבת — למחר. יניחנו לשבת הבאה — ויעמוד שבועיים על השולחן, דכיון דלא נסדר בשבת — אין שולחן מקדשו עד השבת. הילכך לא מיפסל בלינה למועלי שבת.

גמרא זמן השחיטה — אם האיר היום לשחוט את התמיד.

עיונים

ושמא תאמר למלך לא הוכנה הצעות פירוש שונות ניתנו באשר ל"מלך" זה. יש שאמרו שהכוונה לתלמיד חכם (שכן תלמידי חכמים מכונים "מלכים", כמובא בגיטין סב,א) שפרש מן התורה. שהיה מקום לומר שתעמוד לו זכות התורה שלמד בעבר להצילו מהגיהנום ומלמד הכתוב שאינו כן (רש"י). ויש שפירשו שהכוונה ב"מלך" זה היא למי שהטעימוהו בעולם הזה בעושר וכבוד, שהריהו כמלך. שמדמה הוא בנפשו שאף עולם הבא מתוקן לו, ולא יבוא לגיהנום (קר"א). אכן פשוטו של מקרא (כדרך שפירש רש"י, רד"ק ושאר המפרשים שם בישעיה) שמוסבים הדברים על מלך אשור סנחריב הצר על ירושלים. ובתרגום נביאים שם מובא כי הלשון "למלך" מוסבת על מלך העולמות, הקדוש ברוך הוא, שהתקין לעומק ולרוחב את הגיהנום להעמיד בה אש שייענשו בה החטאים.

ומתוך ששונאין את בבליים קוראין אותן על שם בבליים פירושים שונים נאמרו בטעמה של שנאה זו של בני ארץ ישראל (ובפירוש רש"ר הגירסה היא "ששונאין חכמי ארץ ישראל") את הבבליים. רש"י פירש שהיא משום מנהג הרעבתנות שאיפיין אותם. והתוס' פירשו שהוא משום שלא עלו בני בבל לארץ בימי עזרא בהמון גדול של אנשים.

והעירו אחרונים שאין הכוונה לשנאה של ממש, שהרי השנאה אסורה מן התורה באיסור לאו ("לא תשנא את אחיך בלבבך". ויקרא יט, יז) ובאיסור עשה ("ואהבת לרעך כמוך". שם פסוק יח). אלא הכוונה לריחוק שנהגו כלפי הבבליים, וכדרך שמוצאים אנו לענין הגדרת "שונא" הפסול להעיד, שהוא כל שלא דיבר עמו שלושה ימים באיבה (סנהדרין כז,ב) (יוס"ד).

אמר להם הממונה רוב המפרשים הסבירו כי ממונה זה הינו מי שהיה ממונה על הפייסות במקדש (והוא הנזכר במשנה בתחילת מסכתנו כו,א), וכן פירשו ראשונים (תוס' מנחות ק,א). אכן יש שהסבירו כי ממונה זה הוא סגן הכהנים, המשנה לכהן הגדול (תוס' כאן וכמבואר בסנהדרין יט,א. וכן פירש רש"י יומא טו,ב ושם כח,א. וראה בתוס' מנחות שם). ואולם הקשו התוס', שאם הממונה הוא הסגן, צריך היה למנות ברשימת תפקידי הסגן הנזכרים בירושלמי במסכת יומא אף תפקיד זה! ויש מהאחרונים שהשיבו כי אין אותה רשימה כוללת כל תפקידיו, ויש מהם שלא נמנו ובכלל זה גם הנאמר כאן (תפא"י).

עוד העירו המפרשים כי בכל סדר העבודה שבמקדש, מצאנו רק חמישה דברים בהם מצווה הממונה, ובכולם יש טעם מיוחד לציוויו: הציווי על הפייסות (מסכת פ"א מ"ב, פ"ג מ"א, פ"ה מ"ב) — משום שכל פייס ראוי שיעשה על ידי ציווי מפורש מהממונה על כך, שייראה שאין כל מרמה בפייס. הציווי לראות אם הגיע זמן שחיטה (שם פ"ג מ"ב) — כדי שלא יטעו באור הלבנה (יומא פ"ג מ"א). הציווי על הבאת טלה התמיד (תמיד פ"ג מ"ג) — כדי שלא יביאו טלאים שאינם מבוקרים. הציווי לברך ברכה אחת (שם פ"ה מ"א) — שמכיון שעדיין לא עלתה השמש, והקדימו גם כן אמירת "אהבה רבה" ל"יוצר אור" (ברכות יא,ב), אין ראוי לעשות כן בלא ציווי מפורש. בהקטרת הקטורת (שם פ"ו מ"ג) — מפני חשיבותה, וכדרך שאמרו שלא היה כהן מקטיר אותה יותר מפעם אחת בחייו (תפא"י).

הרואה אומר ברקאי המאירי (יומא כח,א) פירש שהכהן גביני שהיה כרוז במקדש (שהיה עומד ומכריז בכל בוקר "עמדו כהנים לעבודתכם ולויים לדוכנכם וישראל למעמדכם", וקולו היה נשמע עד לעיר יריחו. תמיד כ,ב) הוא שהיה עומד על הגג וצופה, והוא שהכריז "ברקאי". ובירושלמי שם שאלו כיצד סומכים בדבר זה שהוא עדות איסור והיתר (זמן השחיטה) על עד אחד בלבד? והשיבו כי בכל דבר העשוי להיגלות לכל, אף עד אחד נאמן.

אורח ההלכה

סידר את הלחם בשבת ואת הבזיכין לאחר השבת וכו' סידר את לחם הפנים בשבת על השולחן כמצוותו ולא הניח עמו בזיכי לבונה עד למחרת, ולשבת הבאה הקטיר את הבזיכים — נפסל הלחם ואינו קדוש (ולכך אינו נפסל בפיגול נותר וטמא). כמשנה. (רמב"ם ספר עבודה הלכות תמידין ומוספין פ"ה הי"ב).

סידר את הלחם ואת הבזיכין בשבת והקטיר את הבזיכין לאחר השבת סידר את הלחם ואת הבזיכים בשבת כמצוותם והקטיר את הבזיכים לאחר השבת, בין לאחר שבת זו בין לאחר שבת אחרת הבאה — נפסל הלחם, והרי הוא כקדשים שנפסלו שחייבים עליהם משום פיגול ונותר וטמא. (רמב"ם שם הי"ד).

סידר את הלחם ואת הבזיכין לאחר השבת וכו' סידר את הלחם והבזיכים ביום ראשון בשבת והקטיר את הבזיכים לאחר השבת הבאה — הלחם אינו קדוש ונפסל (ולכך אינו נפסל בפיגול נותר וטמא). כמשנה. (רמב"ם שם הי"ב).

כיצד יעשה יניחנה לשבת הבאה כיצד יעשה בלחם ובזיכים שסדרם על השולחן לאחר השבת? יניחם שם על השולחן עד שיעבור עליהם יום השבת כשהם מסודרים כך, ואחר כך יקטיר את הבזיכים לשבת הבאה אחר השבת שעברה עליהם כשהם מסודרים כך על גבי השולחן, שאפילו נשאר הלחם עם הבזיכים על השולחן כמה שבתות אין בכך כלום. כמשנה. (רמב"ם שם הי"ג).

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

ברקאי — המיר היום, כמו (תהלים לז) "המירו ברקיו תבל". מתתיא בן שמואל — היה ממונה על כך, כדאמר בשקלים (ז,ב) שהיה ממונה על הפייסות, והיינו פייסות שמפייסין כשהמיר היום מי שוחט ומי זורק. וכשהוא שואל אם הגיע זמן שמיטה, אומר לאותו שעל הגג: אמור, אם המיר פני כל המזרח. והוא אומר לו: הן. ובתלמוד ירושלמי נמצא שלפיכך היה אומר "עד שבחברון" ביום הכפורים — כדי להזכיר ישיני חברון. ולמה הוצרכו לכך — לעלות לגג ולראות אם המיר היום? ודימו — סבורים היו. והוציאו לבית השריפה — שפסול היה, לפי שנשחט בלילה, דכתיב (ויקרא יט) "ביום זבחכם" — ביום בעי לזבוח. והורידו כהן גדול כו' — מפרש בסדר יומא בפרק שלישי (כט,ח) היכא קאי. מיסך רגליו — גדולים, שהלך לבית הכסא. לא זו בלבד — תמיד שנשחט בלילה יוצא לבית השריפה. אלא אפילו עולת העוף ומנחה — דלאו קרבן חשוב הוא, דאין בהאין בליבור, אם נעשו בלילה — יצאו לבית השריפה. מקדשין — וזה שקמץ ונתן קומץ בכלי, אף על גב דליכא לאו זמן קידוש הוא — מקדש ליה כלי, ושוב אי אפשר לערבו בשיריים ולחזור ולקמוץ, שכבר נתקדש זה לשם קומץ. כל הקרב ביום — כגון שתם קרבנות. קדוש ביום — שאם נתנו בכלי שרת ביום — כלי שרת מקדשו. בלילה — כגון מנחת נסכים. וקומץ קרב ביממא — מ"ביום לזותו". ליפסל — כגון בלינה ומחוסר כפורים, וכגון הכא: דתו לא אפשר לאהדורי, ונפסל במחוסר זמן. ליקדוש — מאחד בשבת, וכי מטי מידך דחד בשבת — ליפסל בלינה למוצאי אחד בשבת, שהרי שהה יותר משמנה ימים? ואבוה דרבי אבא נמי מתניתא קאמר — ולאו מדעתיה דנפשיה, הילכך ליכא למימר: בדותא היא, ומבעיא לן לתרוייהו. קסבר — תנא דרבי אליעזר: לילה אין מחוסר זמן, דהלילה הולך אחר היום. הילכך מקדש ליה כלי שרת לקומץ — דזמנו הוא, אלא שאין עבודת לילה כשירה. [אבל ימים] מחוסר זמן — דימים הוי מחוסר זמן. הילכך לאם הנסדר באחד בשבת — לא מקדש ליה לאיפסולי, דאכתי כמה ימים יש עד זמנו.

"בְּרַקַאי". מַתְתְּיָא בֶּן שְׁמוּאֵל אוֹמֵר: "הֵאִיר פְּנֵי כָל הַמִּזְרָח". "עַד שֶׁבְּחֶבְרוֹן"? וְהוּא אוֹמֵר: "הֵן". וְלָמָּה הוּצְרְכוּ לְכָךְ? — שֶׁפַּעַם אַחַת עָלָה מְאוֹר הַלְּבָנָה, וְדִימוּ שֶׁהֵאִיר מִזְרָח, שָׁחֲטוּ אֶת הַתָּמִיד — וְהוֹצִיאוּהוּ לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. וְהוֹרִידוּ כֹּהֵן גָּדוֹל לְבֵית הַטְּבִילָה. זֶה הַכְּלָל הָיָה בַּמִּקְדָּשׁ: כָּל הַמֵּסִיךְ אֶת רַגְלָיו — טָעוּן טְבִילָה, וְכָל הַמַּטִּיל מַיִם — טָעוּן קִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם. תָּנֵי אֲבוּהּ דְּרַבִּי אָבִין: לֹא זוֹ בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִילּוּ עוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּמְלְקָה בַּלַּיְלָה, וּמִנְחָה שֶׁנִּקְמְצָה בַּלַּיְלָה — תֵּצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה. בִּשְׁלָמָא עוֹלַת הָעוֹף — מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר לְאַהֲדוּרָהּ, אֶלָּא מִנְחָה — אֶפְשָׁר דְּמְהַדַּר קוֹמֶץ לְדוּכְתֵּיהּ, וְקָמֵיץ בִּימָמָא! הוּא תָּנֵי לָהּ, וְהוּא אֲמַר לָהּ: כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן. מֵיתִיבִי: כָּל הַקָּרֵב בַּיּוֹם — קָדוֹשׁ בַּיּוֹם, בַּלַּיְלָה — קָדוֹשׁ בַּלַּיְלָה, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה — קָדוֹשׁ בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. כָּל הַקָּרֵב בַּיּוֹם קָדוֹשׁ בַּיּוֹם, בַּיּוֹם — אִין, בַּלַּיְלָה — לָא! — אֵינוֹ קָדוֹשׁ לִיקָרֵב, אֲבָל קָדוֹשׁ לִיפָּסֵל. מוֹתִיב רַבִּי זֵירָא: סִידֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבְּזִיכִין אַחַר שַׁבָּת, וְהִקְטִיר אֶת הַבְּזִיכִין בַּשַּׁבָּת — פְּסוּלָה. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַנִּיחֶנָּה לַשַּׁבָּת הַבָּאָה, שֶׁאֲפִילּוּ הִיא עַל הַשֻּׁלְחָן יָמִים רַבִּים — אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ: כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדְּשִׁין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּן (לִיפָּסֵל) — לִיקְדּוֹשׁ וְלִיפְסוֹל! אֲמַר רַבָּה: מַאן דְּקָא מוֹתִיב, שַׁפִּיר קָא מוֹתִיב. — אֲבוּהּ דְּרַבִּי אָבִין נַמִּי מַתְנִיתָא קָאָמַר! — קָסָבַר: לֵילָה — אֵין מְחוּסַּר זְמַן, הָא יָמִים — מְחוּסְּרִין זְמַן. — סוֹף סוֹף

"ברקאי" — הבריק האור. ומעירים כי מתתיא בן שמואל, שהיה הממונה באותו זמן על הפייסות במקדש, היה חולק על דעה זו, ואומר בלשון אחר: "האם האיר פני כל המזרח, עד כדי כך שהוא, האור, נראה אף בחברון" (והוא אור הגדול מ"ברקאי")? ואם אכן כך היה, הוא (הצופה) היה אומר: "הן". ומסבירים: למה הוצרכו חכמים לכך, להתקין שיעלה צופה ויבדוק היטב אם האיר היום, שהרי הוא לכאורה דבר הנראה לעין בכל מקום? — משום שפעם אחת אירע שעלה מאור הלבנה, ודימו (חשבו בטעות) שהאיר המזרח בזריחת השמש, ושחטו את קרבן התמיד לפני זמנו. וכשגילו שהיה זה עדיין לילה, ונשחט התמיד בלילה, ונפסל בכך — הוציאוהו לבית השריפה, כדין הקדשים שנפסלו. וכדי להמנע מטעות כגון זו, תיקנו חכמים שלעולם יהיו בודקים היטב אם זרחה כבר השמש. ולאחר שהיו מודיעים על תחילת היום, הורידו את הכהן הגדול לבית הטבילה קודם שיתחיל בעבודת היום. ומסבירים את עניינה של הטבילה לכהנים העובדים במקדש, זה הכלל היה נוהג במקדש: כל המסיך את רגליו (עושה צרכים גדולים) — הריהו טעון טבילה לאחר מכן, וכל המטיל מים (עושה צרכים קטנים) — הריהו טעון קדוש (רחיצת) ידים ורגלים לאחר מכן. ובענין ההלכה ששנינו במשנה כי קרבן התמיד שנשחט לפני עלות השחר פסול וצריך לשורפו, תני אבוה [שנה אביו] של ר' אבין בברייתא: לא זו בלבד אמרו חכמים שכך היא הלכה בשחיטת קרבן בהמה בלילה, אלא אפילו עולת העוף שנמלקה בלילה ולא ביום, ומנחה שנקמצה בלילה ולא ביום — פסולות הן, ותצא לבית השריפה. שלענין זה, דין המליקה בעוף והקמיצה במנחה כדין השחיטה בבהמה. ושואלים על הלכה זו שבברייתא: בשלמא [נניח] עולת העוף שנמלקה בלילה ולא ביום, הריהי נשרפת — משום שכבר נמלקה עולת העוף, ומעתה לא אפשר שוב לאהדורה [להחזירה] למצבה הקודם, שקודם מליקתה. וכיון שנפסלה במליקת לילה, הריהי נשרפת. אלא מנחה שנקמצה בלילה, מדוע הריהי נשרפת, והרי אפשר דמהדר [שיחזיר] הכהן את הקומץ שנקמץ בלילה לדוכתיה [למקומו] הקודם במנחה (שעדיין קיימת היא, שהרי לא הוקטר הקומץ) ויחזור וקמיץ ביממא [ויקמוץ ביום]! ואומרים: הוא אביו של ר' אבין זה שתני לה [שנה אותה, את הברייתא הזו], והוא זה שאמר לה [אותה, את התשובה לשאלה זו]: אף הקמיצה שנעשתה בלילה אינה ניתנת שוב לתיקון, משום שכלי שרת מקדשין את הדברים הניתנים בהם אף שלא בזמנן הראוי. ולכך, כיון שהניח את הקומץ בכלי שרת המיוחד לו, אף שהיה זה בלילה ושלא בזמן הראוי — התקדש הקומץ, ואי אפשר להחזירו שוב למנחה, ולקומצה פעם נוספת. מיתיבי [מקשים] על כלל זה ממה ששנינו כללו: כל קרבן הקרב ביום — הריהו קדוש (מתקדש) ביום, וכל קרבן הקרב בלילה — אינו נעשה קדוש אלא בלילה. וכל קרבן הקרב בין ביום ובין בלילה — נעשה קדוש בין ביום ובין בלילה. ומתוך מה ששנינו כאן כי כל הקרב ביום הריהו קדוש ביום, יש לדייק: ביום — אין [כן] הריהו מתקדש, ואילו בלילה, שאין הוא זמנו הראוי — הוא לא מתקדש. הרי שכלי שרת אינם מקדשים את הדברים הניתנים בהם שלא בזמנם! ומשיבים: אמנם הדבר הניתן בכלי שרת שלא בזמנו אינו קדוש, ואולם הכוונה היא שהוא לא התקדש לענין ליקרב על גבי המזבח, אבל הריהו קדוש לענין ליפסל בפסולי המוקדשים (כגון ביציאה אל מחוץ לתחום המקדש). ולכך אף הקומץ שנקמץ בלילה, התקדש לענין זה ששוב אי אפשר להחזירו למנחה על מנת לקומצה שנית, ולכך דינו בשריפה. מותיב [מקשה] על כך ר' זירא ממה ששנינו במשנתנו, שאם סידר את הלחם ואת הבזיכין שלא בזמנו בשבת אלא אחר השבת, והקטיר את הבזיכין בשבת הבאה — הריהי פסולה. כיצד יעשה? יניחנה לשבת הבאה, וטעם ההיתר לכך: שכן אפילו היא מונחת על השלחן ימים רבים — אין בכך כלום, שאין הלחם נפסל בכך בלינה.

תוספות

מתתיא בן שמואל אומר (אם) האיר פני המזרח — מתתיא בן שמואל היה ממונה על כך, כדאמר בשקלים (ז,ב): מתתיא בן שמואל היה ממונה על הפייסות. והיינו הפייסות — שכשהאיר היום היו מפייסין מי שוחט מי זורק. וכשהוא שואל אם הגיע זמן, אומר לאותו שעולה על הגג "אמור אם האיר פני כל המזרח עד שבחברון". והוא אומר לו "הן". ובתלמוד ירושלמי נמצא שלפיכך אומר לו ביום הכפורים "עד שבחברון" — כדי להזכיר ישיני חברון. כך פירש בקונטרס. ומה שכתוב בספרים בפרק "אמר להן הממונה" (יומא כח,ב): "מתתיא בן שמואל אומר ממונה על הפייסות אומר" כו' — ליתא. אלא אומר הרב רבינו מאיר דהכי גרסינן "מתתיא בן שמואל ממונה על הפייסות אומר" — שהוא עצמו ממונה על כך. והתם מפרש מי אומר כן.

אלא אפילו עולת העוף שנמלקה ומנחה שנקמצה — רבותא היא מהני, אף על גב דלאו בכלל "ביום זבחכם" נינהו. קא משמע לן דנפקי מ"ביום צוותו", כדמפרש במגילה (כ,ב). ומשום קודם התמיד לא מיפסלא — דהיינו למצוה בעלמא, כדאמרינן בפרק "התכלת" (מנחות מט,ב). ומשום פסול לינה נמי לא — דלאלתר שרפו, אפילו קודם עמוד השחר. ומיהו אי אפשר לומר כן, דהא פריך: ניהדר קומץ לדוכתיה, ולקמציה ביממא! ומשני: כלי שרת מקדשין שלא בזמנן, ומיפסיל משום לינה. אלמא לא מיפסיל קמיצה. ואי אפשר לשרוף עד אחר עמוד השחר, שיפסל בלינה. ו"נקמצה" — לאו דוקא, אלא אפילו לא נקמצה נמי, כדתנן בפרק שני דמעילה (ט,א).

בלילה — פירש בקונטרס: כגון מנחת נסכים. ויש מפרשים: הטבת נרות — לא שייך על זה לשון "קרב".

ומעתה יש לשאול: אי סלקא דעתך [אם עולה על דעתך] **לומר שכלי שרת מקדשין** אף את הדברים שניתנו בהם **שלא בזמנן** הראוי ליפסל — אף הלחם הניתן על שולחן הפנים שלא בזמנו **ליקדוש** [שיתקדש] **בכך, ומעתה ליפסול** [שיפסל] **בלינה! אמר רבה** על שאלתו זו של ר' זירא: **מאן דקא מותיב** [מי שהוא מקשה] שאלה זו — **שפיר קא מותיב** [יפה הוא מקשה], **משום שהקושיה נראית, ואולם אבוה** [אביו] **של ר' אבין נמי** [גם כן] **לא מדעתו אמר כך אלא מתניתא קאמר** [ברייתא הוא אומר, מביא], ואין זה אם כן שאלה על דבריו אלא על הברייתא, ויש ליישב את הסתירה בינה לבין האמור במשנתנו באופן זה: התנא בברייתא שהביא אביו של ר' אבין **קסבר** [סבור הוא] **כי לילה** לענין דבר שצריך להיעשות ביום, אף שהוא טרם זמנו **אין** נחשב **למחוסר זמן**, משום שהלילה והיום שלאחריו נחשבים כיחידה אחת. ולכן כלי שרת מקדשים את הקומץ הנקמץ בלילה (לענין שיפסל בפסולי המוקדשים). ואולם בהלכה **הא** [זו] שבמשנתנו מדובר באופן ששהו הלחמים על שולחן הפנים כמה **ימים** טרם זמנם, שהרי זמנם הוא שבת וכשהונחו ביום ראשון הרי זמנם הוא השבת הבאה, וכל אותם הימים עד לשבת הם טרם זמנו — ובאופן זה נחשבים הם **כמחוסרין זמן**, ואין כלי שרת מקדשם, ולכך אין הם נפסלים בלינה. ושואלים על רבא: **סוף סוף**

מסורת הש"ס

ו. יומא כח,א. זבחים כ,ב.
ז. יומא כט,א.
ח. (הביטוי) שבת כא,א. נ,א. עירובין י,א. יומא כט,ב. סוכה נד,א. קדושין יט,א. ע"ז לד,ב. זבחים קיט,א. חולין יב,ב. כב,ב. לא,א. קד,ב. תמורה כט,א. ילק"ש תורה שעח. תמו. תשעו.
ט. יומא כט,ב.
י. יומא שם. תמורה יד,א.
יא. יומא שם. חגיגה ט,ב. זבחים יב,א. כריתות ח,א.

גרסות

ברקאי יש בכת"י: **ברקי.**
מתתיא בכת"י: **מתיא.**
פני כל המזרח עד שבחברון בכת"י: **על פני כל המזרח עד שהוא בחברון.**
שנמלקה בלילה ומנחה שנקמצה בלילה בכת"י: **שנמלקה ומנחה שנקמצה.**
כל הקרב ביום קדוש ביום בלילה קדוש בלילה בכת"י: **כל הקדוש ביום קרב ביום בלילה קרב בלילה.**
בין ביום ובין בלילה קדוש בין ביום ובין בלילה כל הקרב ביום קדוש ביום בכת"י חסר קטע זה.
דקא מותיב בכת"י: **דמותיב.**
אבוה דרבי אבין נמי בכת"י ובמקבילה: **ואבוה דר' אבין נמי.**
קסבר לילה בכת"י: **לילה.**
הא ימים בכת"י ובמקבילה: **ימים.**
סוף סוף בכת"י חסרות מלים אלה.

המקדש

קידוש ידים ורגלים
הכהן המקדש ידיו ורגליו מתכופף ומניח את יד ימינו על רגל שמאלו, ואת יד שמאלו על רגל ימינו. ושופך ממי הכיור על ידיו (מפרק כף היד) ועל כפות רגליו (מן הקרסול).

עיונים

מתתיא בן שמואל אומר בפירוש מלים אלה נחלקו הדעות. יש מפרשים כי מתתיא (הנקרא גם מתיא) בן שמואל הוא שמו של תנא, והוא מביע את דעתו כיצד נהגו במקדש (רמב"ם יומא שם, וכן נראה ברש"י). ויש מפרשים כי מתיא בן שמואל היה הממונה על הפייסות במקדש (כפי שמבואר במסכת שקלים פ"ה), ואם כן אין זו דעה חדשה, אלא המשך דברי המשנה, שלאחר שהיה הרואה אומר "ברקאי", היה מתיא בן שמואל (הממונה) ממשיך ושואל אם האיר המזרח עד חברון (תו"י ועוד).

האיר פני כל המזרח יש שאמרו שהכוונה לעמוד השחר (גר"א, וכן עולה ברמב"ם פיהמ"ש ברכות פ"א). ויש שאמרו שהכוונה להנץ החמה (רש"י מנחות סח,א), כי זמן עלות השחר הריהו קודם להארת פני המזרח (רש"י סוכה נא,ב). אכן יש אחרונים שהסבירו בשיטה זו, שאין הכוונה לזמן הרגיל של הנץ החמה (שהוא כשיעור מהלך ארבעה מילין לאחר עמוד השחר), אלא לשלב הקודם לכך — בזמן שבין עלות השחר להנץ החמה (רש"ש מגילה, וכנראה מדברי המלחמות לרמב"ן ברכות). וקבעו שלב זה במדוייק, שהוא באמצע פרק הזמן שבין עלות השחר להנץ החמה. שכך גם אמרו במדרש (ב"ר פ"ג): "משיעלה עמוד השחר עד שהאיר המזרח — ארבעה מילין, משהאיר המזרח עד שתנץ החמה — ארבעה מילין. אכן העירו על הקושי בדברים, שהרי יוצא לפיהם שבין עלות השחר להנץ החמה מהלך שמונה מילין, ולא כך למדנו בפסחים צד,א (אנצקל"ת).

עד שבחברון רש"י (יומא כח,א) מפרש: שנראה אור הזריחה גם בחברון. והמאירי שם מפרש כי שואלים אותו אם אותו אור דיו כדי לראות עד שם. ולכל השיטות שאלו על חברון דווקא, משום הזכרת זכות אבות האומה הקבורים במערת המכפלה בחברון (ירושלמי).

לבית השריפה "בית השריפה" הריהו שם כולל לשלושת המקומות בהם היו נשרפים הקדשים החייבים בשריפה, ובהם ניתנו גם דשנים שונים (ולכך הריהו נקרא גם "בית הדשן"). בעזרה היה בית השריפה מצוי במזרחו של המזבח, ולצד דרומו, בו ניתנו תרומת הדשן מן המזבח החיצון, דשן המזבח הפנימי, ודשן המנורה. ומלבדו היו עוד שני בתי שריפה: האחד, בהר הבית, לשריפת הפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שאירע בהם פסול לאחר שנזרק דמם (רב נחמן בשם רב בר אבוה, זבחים קד,ב). ולדעות אחרות — שאירע בהם פסול לאחר שיצאו מן העזרה (לדעת לוי, שם). והאחר, המיועד לדשן המזבח החיצון, ולשריפת פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים כמצוותם, מחוץ לירושלים. אכן לא נתבאר היכן בדיוק היה מקום זה שמחוץ לירושלים, ואולם נמסר שהיה זה בצפונה של העיר (רש"י יומא סח,א, מאירי, רא"ש).

כל המסיך את רגליו טעון טבילה הלכה זו שהמסיך רגליו חייב בטבילה במקווה, נקבעה לא רק לכהן שעשה את צרכיו מחוץ לעזרה (שהריהו חייב טבילה ממילא, בשל כניסתו לעזרה), אלא אף לזה שעשה כן בהיותו בתוך הלשכות שבתחום העזרה, וכגון בבית הכסא של כבוד (ריטב"א יומא, מאירי שם). ובטעמו של דבר אמרו המפרשים שאין הוא משום טהרה אלא משום נקיון, שבאה הטבילה להסיר צואה שאפשר ונשארה על גופו (מאירי, ר"י מלוניל). יש ראשונים הסבורים שחיוב הטבילה הוא מדברי חכמים (קרית ספר), ולכן כהן שעשה צרכיו ולא טבל ועבד במקדש — לא נפסלה עבודתו. ויש סבורים כי חיוב זה הוא מן התורה (רמב"ם, מאירי), ולשיטתם אם לא טבל, ועבד — עבודתו פסולה. ועוד נחלקו ראשונים אם חיוב טבילה זה הוא דווקא בכהן הנמצא בעזרה לשם עבודה (ריטב"א), או אף בזה שנמצא גם שלא לשם עבודה (רמב"ם, תו"י, ר"פ).

אורח ההלכה

המסיך את רגליו כהן המסיך את רגליו — טעון קידוש ידים ורגלים. כמשנה ביומא וכגמרא כאן. (רמב"ם ספר עבודה הלכות ביאת המקדש פ"ה ה"ה).

המטיל מים כהן המטיל מים — טעון קידוש ידים ורגלים. כמשנה ביומא וכגמרא כאן. (רמב"ם שם).

כל הקרב ביום וכו' כלי שרת מקדשים שלא בזמנם להיפסל, אבל לא להקרב. כיצד? דבר שמצוותו ביום שנתקדש בכלי שרת בלילה, וכגון שקמץ מנחה בלילה ונתן קומצה לכלי שרת — נפסל ויישרף, אבל אינו קרב. כברייתא. (רמב"ם שם הלכות פסולי המוקדשין פ"ג הכ"א).

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

כי מטי ליליא דבי שימשי, ליקדוש וליפסול [כאשר מגיע הלילה, בין השמשות של ערב שבת, שיתקדש הלחם על ידי השולחן ויפסל] בלינה! **אמר רבא**: מדובר במשנתנו **באופן שקדם** (הקדים) הכהן סמוך לחשיכה של ליל שבת **וסילק** את הלחם מעל השולחן. שאז אין השולחן מקדש את הלחם, ורק לאחר שחשכה שב והחזירו. מר **זוטרא** אמר **ואיתימא** [ויש אומרים] **שרב אשי** הוא זה שאמר כן: **אפילו תימא** [תאמר] שמדובר במשנה **באופן שלא קדם** הכהן **וסילק** את הלחם מעל השולחן לפני חשיכה של ליל שבת, ושהה הלחם כל הימים על השולחן — אין הוא מתקדש על ידי השולחן. וטעם הדבר: **כיון שסידרו** את הלחם מתחילה **שלא כמצותו**, שלא בזמנו הראוי — **נעשה** (נחשב) הדבר **כמי שסדרו הקוף**, ובכגון זה אין הלחם מתקדש על ידי השולחן, ולכך אינו נפסל בלינה.

א משנה **שתי הלחם** הבאות בחג השבועות **נאכלות** (זמן אכילתן) על ידי הכהנים **אין** הוא **פחות משנים** ימים, **ולא יותר על שלשה** ימים מזמן שנאפו. ומסבירים: **כיצד?** חלות שתי הלחם הריהן **נאפות מערב יום טוב** של חג השבועות (שאין אפייתם דוחה את יום טוב), והריהן קרבות **ונאכלות ביום טוב** — נמצא זמן אכילתן **לשנים** ימים לאחר אפייתם. ואם **חל יום טוב** של שבועות **להיות אחר השבת** (ביום ראשון), ונאפות החלות ביום הששי (שהרי אין אפייתן דוחה את השבת) — נמצא שהם **נאכלות לשלשה** ימים מאפייתם. **לחם הפנים** הבא בכל שבת **נאכל אין פחות מתשעה** ימים לאחר אפייתו **ולא יותר על אחד עשר** ימים לאחר אפייתו. ומפרטים: **כיצד?** כרגיל לחם הפנים **נאפה מערב שבת** ומסודר על שולחן הפנים למחרת בשבת, ושוהה על השולחן כל השבוע, והריהו מוסר מהשולחן **ונאכל בשבת** הבאה — נמצא זמן אכילתו **לתשעה** ימים מאפייתו. ואם **חל יום טוב להיות בערב שבת**, מאחר שאין אפייתו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב, הריהו נאפה ביום הקודם, ביום חמישי, והריהו נאכל בשבת השניה — נמצא **שנאכל** הלחם **לעשרה** ימים מזמן אפייתו. ואם חלו **שני ימים טובים של ראש השנה** לפני השבת, בימי חמישי וששי, והריהו נאפה בשל כך ביום הרביעי, ונאכל בשבת השניה — נמצא **שנאכל לאחד עשר** ימים מאפייתו. **וטעם הדבר הוא, כנזכר** למעלה, משום שמעשה שתי הלחם ולחם הפנים **אינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום** (בשם) **ר' שמעון בן הסגן**: אפיית הלחם **דוחה את יום טוב**, אבל **אינו דוחה את יום צום** (הכיפורים), ולכך אם חל יום הכיפורים ביום ששי — אין אופים בו את לחם הפנים.

ב גמרא שנינו במשנתנו שאין אפיית שתי הלחם דוחה את השבת ואת יום טוב. ובענין זה מביאים מה **שאמר רבינא: לדברי החכם האומר שקרבנות נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב — לא תימא** [אל תאמר, תפרש] את **השיטה הזו שמדאורייתא מיחזא חזו** [מדין תורה אכן ראויים הם] **להיקרב ביום טוב, ורק רבנן** [חכמים] **הוא שגזרו** ואסרו את הקרבתם ביום טוב, מהטעם **שלא ישהא אדם מלהקריב** את קרבנות נדריו ונדבותיו עד יום טוב (שאז הריהו עולה לירושלים). **אלא מדאורייתא נמי** [מדין תורה גם כן] קרבנות הנדרים והנדבות **לא חזו** [אינם ראויים] להקרבה, שהרי אין זמן הקרבתם קבוע למועד. וראיה לדבר שדין תורה הוא: **דהא** [שהרי] **שתי הלחם שחובת היום הוא**, שאין הם באים אלא בחג השבועות, ומעתה **ליכא למימר** [אין מקום לומר] בהם גזירה זו **שמא ישהא** את קרבנותיו לזמן מאוחר יותר. **ובכל זאת קתני** [שונה הוא התנא במשנתנו] בדין שתי הלחם שמעשה אפייתו **אינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב**, ואם כן הוא הדין לגבי הקרבת הנדרים והנדבות ביום טוב, שאין איסורם משום גזירת חכמים אלא מדין תורה.

בן גמליאל מיתניא בתר הנך תרתי בבי דשתי הלחם ולחם הפנים, ואתרוייהו פליג רבן שמעון בן גמליאל, ונקט "יום צום" משום לחם הפנים.

הדרן עלך שתי הלחם

כִּי מָטֵי לֵילְיָא דְּבֵי שִׁימְשֵׁי — לִיקְדּוּשׁ וְלִיפְסוֹל! אָמַר רָבָא: בְּשֶׁקָּדַם וְסִילֵק. מָר זוּטְרָא, וְאִיתֵימָא רַב אַשִׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּשֶׁלֹּא קָדַם וְסִילֵק, כֵּיוָן דְּסִידְּרוֹ שֶׁלֹּא כְּמִצְוָתוֹ — נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁסִּדְּרוֹ הַקּוּף.

א משנה שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נֶאֱכָלוֹת אֵין פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁלֹשָׁה. כֵּיצַד? נֶאֱפוֹת מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — נֶאֱכָלוֹת בְּיוֹם טוֹב לִשְׁנַיִם. חָל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת אַחַר הַשַּׁבָּת — נֶאֱכָלוֹת לִשְׁלֹשָׁה. לֶחֶם הַפָּנִים נֶאֱכָל אֵין פָּחוֹת מִתִּשְׁעָה וְלֹא יוֹתֵר עַל אַחַד עָשָׂר. כֵּיצַד? נֶאֱפֶה מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְנֶאֱכָל בַּשַּׁבָּת לְתִשְׁעָה. חָל יוֹם טוֹב לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת — נֶאֱכָל לַעֲשָׂרָה. שְׁנֵי יָמִים [טוֹבִים] שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה — נֶאֱכָל לְאַחַד עָשָׂר. וְאֵינוֹ דּוֹחֶה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן הַסְּגָן: דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, וְאֵינוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם צוֹם.

ב גמרא אָמַר רָבִינָא: לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר נְדָרִים וּנְדָבוֹת אֵין קְרֵיבִין בְּיוֹם טוֹב, לָא תֵּימָא מִדְּאוֹרַיְיתָא מִיחֲזָא חָזוּ, וְרַבָּנַן הוּא דְּגָזְרוּ שֶׁלֹּא יִשְׁהֶא, אֶלָּא מִדְּאוֹרַיְיתָא נַמִּי לָא חָזוּ, דְּהָא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּחוֹבַת הַיּוֹם הוּא, וְלֵיכָּא לְמֵימַר שֶׁמָּא יִשְׁהֶא. וְקָתָנֵי: אֵינוֹ דּוֹחֶה לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת יוֹם טוֹב.

הדרן עלך שתי הלחם

שני ימים טובים של ראש השנה קודם לשבת נאפה ברביעי ונאכל לשבת שניה לאחד עשר — ואי קשיא: שנים עשר נינהו, דהא אין נאכלות עד מוצאי שבת, דבאותה שבת הוי יום הכפורים! הא לא קשיא, דלענין אכילת קדשים לילה הולכת אחר היום שעבר, כדאמר ב"אותו ואת בנו" (חולין פג,א), הילכך מיקרי אחד עשר. כך פירש בקונטרס. ונראה דלא קשיא מידי, דאם באו עדים מן המנחה ולמעלה, דנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש (ראש השנה ל,ב) — יום שני עיקר, ומנינן מיניה יום הכפורים, ויחול אחר השבת. ודנוהגין אותו היום קודש — חומרא בעלמא, דלא ליזלזלו ביה לשנה הבאה. ואם קודם מנחה באו עדים — לא עבדינן אלא חד יומא, ומחרתו דהוא ערב שבת, חול. אף על פי שכבר אפו לחם הפנים מערב יום טוב — חוזרין ועושין אחרים, לקיים "לחם חום" כמו שנוכל יותר. וראשון נאכל בפדיון. ואף על פי דאמר בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קא,א): כל הראוי למזבח — אינו יוצא מידי מזבח לעולם, היכא דאיכא תקנה — לא אמר, משום "לחם חום ביום הלקחו", כדאמרינן בפרק "התכלת" (מנחות מז,ב) גבי שני כבשים ששחטן על ארבע חלות, ותודה ששחטה על שמונים חלות. ומיהו קשה: היכי חייל יום הכפורים באחד בשבת? הא משמע בפרק "החליל" (סוכה נד,ב) דלא מיקלע באחד בשבת אלא לאחרים, שעושין לעולם אחד מלא ואחד חסר. ומשנה זו שנויה בפרק שני דערכין (ח,ב), וקתני רישא "אין פוחתין מששה חדשים המעוברין בשנה", ולא נראה לעבר יותר על שמנה, ומשמע התם דאתיא דלא כאחרים.

ואינו דוחה את יום צום — בפרק "אלו עוברין" (פסחים מז,א) פריך מהכא ד"שתי הלחם" למאן דאמר מדאורייתא צורכי שבת נעשין ביום טוב: דהכא קתני ואפילו דיום טוב ביום טוב לא עבדי! ומשני: שאני התם, דאמר קרא "לכם" — ולא לגבוה. ולרבן שמעון בן גמליאל דאמר משום רבי שמעון בן הסגן: דוחה את יום טוב ואינו דוחה את יום צום מאי איכא למימר? סבירא ליה כאבא שאול. ומוחק שם בקונטרס "יום צום" (משמע) [משום] דלא שייך יום צום גבי שתי הלחם. ובחנם מחקו, דמילתא דרבן שמעון כי מטי ליליא דבי שימשי — ליקדוש, דהא אמרת: ליה מן מחוסר זמן, וליפסול בליל שבת [של שבת שני] בלינה, שהרי עומד שם שמונה ימים שלימים. בשקדם וסילקו — קודש בין השמשות של שבת ראשונה, וסידר למחר. שלא כמצותו — דסידרו בעודו מחוסר זמן. נעשה כמי שסידרו הקוף — ואין שולחן מקדשו אפילו בזמנו, אבל קומץ — כמצותו חשיבא ליה, דלילה מן מחוסר זמן.

משנה לא פחות משני ימים — משנאפו. לשלשה — שאפאוס בערב שבת, שאין אפייתן דוחה לא שבת ולא יום טוב. לתשעה — לשבת שניה. נאכלות לעשרה — שנאפה בחמישי בשבת. שני ימים טובים של ראש השנה — קודש לשבת, נאפה בארבע, ונאכלת לשבת שניה — לאחד עשר. ואי קשיא: שנים עשר נינהו, דהא אין נאכלות עד מוצאי שבת. דאותו שבת הוי יום הכפורים? הא לא קשיא, דלענין אכילת קדשים לילה הולך אחר היום שעבר, כדאמר ב"אותו ואת בנו" (חולין פג,א), הילכך מיתקרי אחד עשר. ואין דוחה — אפייתן. את יום צום — חל יום הכפורים בערב שבת — אין לחם הפנים נאפה בו.

גמרא לדברי האומר — במסכת בילה (יט,ב) מחלוקת. שמא ישהא — קרבנות כל השנה, שיהא נודר ונודב ולא יקריבם עד הרגל, ונמצא מכוון וממתין מלאכה עד המועד. ועוד: שמא יעבור ב"כל תאמר". וליכא שמא ישהא — שהרי אין יכול להקריבם אלא בו ביום.

הדרן עלך שתי הלחם

תוספות

כמי שסידרו הקוף — הא דאמרינן בסוף "לולב וערבה" (סוכה נ,א) דלא היה ממלא במקודשת, משום פסול לינה, ולא אמרינן דנעשה כמי שמלאהו הקוף — שאני התם, דלא בעי כהן בבגדי כהונה במילוי.

מסורת הש"ס

א. ערכין ח,ב (משנה). פסחים מז,א. תנחומא (בובר) אמור לא. תנחומא אמור כג.

ב. ערכין שם. פסחים שם. ויק"ר פל"ב ג. תנחומא (בובר) שם. ילק"ש תורה תרנז.

ג. שבת קיד,א. פסחים צח,א. ביצה יט,א. סנהדרין לו,א.

גרסות

רבא בשטמ"ק ובמקבילה: **רבינא.**

בשקדם וסילק יש בכת"י: **בשקדם וסילקו.**

ואיתימא רב אשי אמר בכת"י"מ: **אמר רב אשי.**

כיון דסידרו שלא כמצותו בכת"י"מ חסרות מלים אלה.

נאכלות אין פחות בכל כתה"י: **נאכלין לא פחות.**

נאפות מערב בכת"י"מ: **נאפות ערב.**

חל יום טוב להיות אחר בכת"י"מ: **ואם חל יו"ט אחר.**

לחם הפנים נאכל אין פחות מתשעה ולא יותר על אחד עשר כיצד נאפה בכת"י"מ: **לחם הפנים לתשעה לעשרה לאחד עשר לא פחות ולא יותר כיצד נאפות.**

מערב שבת ונאכל בשבת לתשעה חל יום טוב להיות בכת"י"מ חסרות מלים אלה.

נאכל בכת"י"מ: **נאכלות.**

ואינו דוחה בכת"י"מ: **ואין דוח'.**

אמר רבינא לדברי בכת"י"מ: **שתי הלחם אמר רבינא לדברי.**

דגזרו שלא ישהא בכת"י"מ: **דגזרו בהו שמא ישהא.**

אישים

ר' שמעון בן הסגן

חכם זה נזכר רק במקומות מעטים במשנה, ונראה כי "הסגן" אינו שם פרטי אלא תואר כבוד, כלומר שהיה סגן הכהן הגדול. ואכן, לדעת הרמב"ם היה ר' שמעון זה בנו של ר' חנינא סגן הכהנים, שהיה סגן הכהן הגדול המוזכר לרוב במקורות, ומן החכמים החשובים בדור שבו נחרב המקדש.

ויש סבורים כי ר' שמעון בן הסגן הוא הקרוי בתוספתא ובמקורות אחרים ר' שמעון בר כהנא. ומכל מקום, כבנו של סגן הכהן הגדול, יש לעדותו משקל מיוחד בדבר הנוגע לכהני בית המקדש.

עיונים

כי מטי ליליא דבי שימשי ליקדוש וליפסול פירש רש"י (כגירסה המתוקנת בשטמ"ק) את שאלת הגמרא באופן זה: שכאשר מגיע זמן בין השמשות של ליל השבת הראשונה, שיתקדש הלחם על ידי השולחן (שהרי לילה איננו מחוסר זמן, ונחשב כאילו הגיע כבר זמנו). ולפיכך יפסל הלחם מיד אחר כך בליל שבת, שהרי עמד על השולחן שמונה ימים. ולמדנו מכאן, כי שיטת רש"י היא שזמן לחם הפנים הריהו שבע יממות שלימות, מזמן שסודר על השולחן ועד לסילוקו. ומשעבר פרק זמן זה, נחשב הלחם כמי שעבר זמנו. שאם עבר זמנו בשעת בין השמשות — הריהו נפסל בלינת לילה שעבר עליו. ולכך, גם אין להוריד לחם מהשולחן כל עוד לא עברו עליו שבע יממות שלימות (רבינו גרשום).

כיון דסידרו שלא כמצותו נעשה כמי שסדרו הקוף שאלו התוס': מעתה שנקבע עקרון בענין קידוש דברים (שיפסלו בלינה), שכל שלא נעשה כמצותו הריהו נחשב כמי שסודר על ידי הקוף, מדוע אין אומרים כן גם במצות ניסוך המים (בחג הסוכות), ששנינו בה (סוכה נ,א) שלצורך הניסוך בשבת היו ממלאים בערב שבת מים בחבית שלא התקדשה לעבודת המזבח. וטעם הדבר: שאם היתה החבית מקודשת, היו המים שבה נפסלים בלינה. ומדוע אין אומרים שמאחר ומילאום בחבית מקודשת שלא כדין הרי זה כמי שנעשה על ידי הקוף ולא ייפסלו?! והשיבו כי רק בדבר שהוא עבודה ממש, הדורש שייעשה על ידי כהן (וכגון סידור לחם הפנים על השולחן), אומרים אנו עקרון זה שאם נעשה שלא כמצוותו הריהו כנעשה על ידי הקוף. מה שאין כן במילוי המים בחבית, שאינה עבודה, שהריהי נעשית אף שלא על ידי כהן.

נעשה כמי שסדרו הקוף ולכך אין השולחן מקדשו, לענין שיפסל משום לינה. ונחלקו ראשונים כיצד נוהגים בלחם זה. רש"י כתב (יומא כט,ב) כי כוונת המשנה "יניחנה לשבת הבאה" היא לומר שיסלק את הלחם מעל השולחן, וישוב ויסדרנו שנית. שהרי הסידור שסידר באחד בשבת, הריהו כסידור הקוף, ואין השולחן מקדשו. ואילו מדברי הרמב"ם נראה כי יכול להשאיר את הלחם על השולחן לשבת הבאה, וכדרך שמורה פשטות לשון המשנה. והוסיפו אחרונים בפירושה של שיטה זו, שיש לומר שרק לענין שלא יפסל הלחם אומרים אנו שאין הסידור שנעשה שלא בזמנו נחשב. ואולם סידור זה מועיל לענין שכשיגיע הזמן הראוי יתקדש הלחם. והעלו כאפשרות שאף אם סידר הקוף את המערכה, יהיה הלחם כשר בהגיע השבת הבאה. שהרי נמצאת לפנינו מערכה הראויה להתקדש בזמנה, הגם שלא נעשה סידור הלחם בידי אדם (חזו"א).

שני ימים טובים של ראש השנה נאכל לאחד עשר המפרשים דנו בשאלה מדוע לא אמרו שהוא נאכל לאחד עשר כאשר חל יום טוב שני של גלויות ביום ששי. והסביר רש"י (פסחים מז,א. סוכה מב,ב) שהוא משום שלא נהגו שני ימים טובים של גלויות בזמן שנהג לחם הפנים, בימי הבית. ותמהו אחרונים על סגנון דבריו של רש"י, שהרי בירושלים (במקום בו נאכל לחם הפנים) אין נוהג יום טוב של גלויות, אף בזמן הזה (צל"ח). והשיבו על דבריהם כי יש אפשרות שינהג יום טוב של גלויות אף בירושלים (בזמן שרוב חכמי ישראל יהיו בחוץ לארץ, ויעברו שנים ויקדשו חדשים בחוץ לארץ, ואילו בארץ ישראל — שהיא רחוקה, ינהגו שני ימים טובים. כדרך שנוהגים היום שני ימים טובים בחוץ לארץ בשל ריחוקה מארץ ישראל), ולכך הוצרך רש"י לומר בטעם הדבר, שאין נוהגים שני ימים טובים של גלויות בזמן שלחם הפנים נוהג (חת"ס).

לאחד עשר הקשה רש"י, שהיה לתנא לומר שנאכל לשנים עשר, שהרי במקרה זה שחל ראש השנה בימים חמישי וששי ונאפה הלחם ביום רביעי, היום האחד עשר לאפייתו הוא יום שבת שחל בו יום הכיפורים. ואין נאכל הלחם אלא למוצאי יום השבת (שהוא כבר נחשב ליום המחרת), ונמצא שנאכל הלחם ביום השנים עשר מאז אפייתו! ותירץ כי לענין אכילת קדשים הלילה הולך אחר היום (חולין פג,א), ואם כן אכילת לחם הפנים שבמוצאי יום השבת שחל בו יום הכיפורים, נחשבת כמי שנעשתה (לענין זמן אכילת לחם הפנים) בו ביום, שהוא היום האחד עשר מזמן אפייתו.

ואינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב הטעם שאין אפיית הלחם דוחה את השבת — שכן אפשר היה לעשותה מערב שבת. ואינה דוחה (לדעת חכמים) אף יום טוב — לפי שנאמר בדין יום טוב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב, טז), ונדרש מכאן: "לכם" ולא לגבוה (פסחים מז,א). ועוד הוסיף הרמב"ם (בפיהמ"ש) בטעמם של חכמים, שההיתר לבשל ולאפות ביום טוב הוא רק למה שיאכל באותו היום, ואילו לחם הפנים הנאפה עתה, ייאכל רק לשבוע הבא. ור' שמעון בן הסגן הסבור שאפיית הלחם דוחה יום טוב, אינו דורש "לכם" ולא לגבוה אלא "לכם" ולא לנכרי.

עוד כתבו ראשונים כי נחלקו חכמים ור' שמעון בן הסגן בשאלה האם נדרים ונדבות קרבים ביום טוב (ולכך גם אפיית הלחם דוחה אותו), או שאין הם קרבים ביום טוב, ולכך גם אין אפיית הלחם דוחה אותו (פסקי רי"ד).

אורח ההלכה

שתי הלחם נאכלות אין פחות משנים ולא יותר על שלשה כאשר חל ערב יום טוב (של שבועות) בשבת, אופים את שתי הלחם מערב שבת, ונאכלים ביום השלישי לאפייתם שהוא יום טוב. כמשנה. (רמב"ם ספר עבודה הלכות תמידין ומוספין פ"ח ה"ט).

לחם הפנים נאכל אין פחות מתשעה ולא יותר על אחד עשר אין אפיית חלות לחם הפנים דוחה את השבת ולא את יום טוב, אלא אופים אותן מערב שבת ועורכים אותן למחר. ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה ביום החמישי בשבת ובערב שבת — אופים אותן מיום רביעי. כמשנה. (רמב"ם שם).

נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב אין מקריבים ביום טוב נדרים ונדבות. כשיטת בית הלל במסכת ביצה ובמסכת חגיגה. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות חגיגה פ"א ה"ח. שם ה"י).

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com

משנה **המנחות והנסכים עד שלא קדשו בכלי — לא קדשו קדושת הגוף אלא קדושת דמים — שניין לפדותן, והדמים קדושים. והעופות והעצים והלבונה וכלי שרת שנטמאו אין להם פדיון — שלא נאמר פדיון בקדושת הגוף אלא בהמה בעלת מום, כדמפרש בגמרא.**

גמרא **ואפילו טהורים נפדין** — מנחות ונסכים. בעל מום איקרי טמא — מפרש לקמן.

תוספות

המנחות והנסכים שנטמאו — בגמרא פליגי אי נטמאו דוקא או אפילו טהורין.

העופות — בשקדם הקדישן למומן מיירי. אבל קדם מומן להקדישן — נפדין, כדתניא בתוספתא ובפרק בתרא דתמורה (לג,א), דתני לוי: הכל היו בכלל העמדה והערכה, ואפילו בעל מום מעיקרו. וכן תני לוי במתניתיה: אפילו חיה, ואפילו עופות.

וכלי שרת — לרבי נחמיה דאמר פרק "הנהנה" (מעילה יט,ב) דיש מועל אחר מועל, דאם אחרים מביאין לידי מעילה, הוא עצמו לא כל שכן — ניחא דאין להם פדיון. ואשכחן לרבנן נמי דאין מועל אחר מועל, דמדרבנן אין נפדין. ובגמרא משמע נמי דהוי דרבנן בעלמא, דמפרש: כלי שרת ולבונה, משום דלא שכיחי.

א משנה הסולת והשמן שהוקדשו למנחות, וכן יין שהוקדש לנסכים (שכל עוד לא ניתנו בכלי שרת עדיין לא נתקדשו בקדושת הגוף), **שנטמאו עד שלא קדשו בכלי** שרת — **יש להם פדיון**, שרשאי לפדותם בכסף, ותחול קדושתם על הכסף, ויקנה בו מנחות ונסכים אחרים. ואולם אם נטמאו המנחות והנסכים **משקידשו** (לאחר שכבר התקדשו) **בכלי** שרת — שוב **אין להם פדיון**, והריהם נשרפים, ככל קרבן שנטמא. **העופות** שהוקדשו (לקרבן העוף), וכן **העצים** שהוקדשו לעצי המזבח, וכן **הלבונה** שהוקדשה, **וכלי שרת, משנטמאו** (מאחר שנטמאו) — שוב **אין להן פדיון**. וטעם הדבר — לפי **שלא נאמר** דין פדיון קדשים שנטמאו או שנפסלו להקרבה **אלא בבהמה** שהוקדשה לקרבן ונפל בה מום, ולא בשאר קדשים.

ב גמרא שנינו במשנתנו כי המנחות והנסכים שנטמאו, וקדושת דמים עליהם, הריהם נפדים. **אמר שמואל**: לא רק כאשר נטמאו המנחות והנסכים הריהם נפדים, אלא **אפילו הן טהורין** הריהם גם כן **נפדין**. ומסבירים: **מאי טעמא** [מה טעם הדבר]? כל **כמה** (כל עוד) **שלא קדשי** [התקדשו] המנחות והנסכים **בכלי** שרת — **בקדושת דמים נינהו** [הם] קדושים, ולא בקדושת הגוף, וכל הדברים הקדושים **בקדושת דמים נפדין** בכל מקרה. ומקשים על הלכה זו: **והא** [והרי]

מִנְחוֹת וְהַנְּסָכִים שֶׁנִּטְמְאוּ, עַד שֶׁלֹּא קֻדְּשׁוּ בַּכְּלִי — יֵשׁ לָהֶם פִּדְיוֹן, מִשֶּׁקֻּדְּשׁוּ בַּכְּלִי — אֵין לָהֶם פִּדְיוֹן. אהָעוֹפוֹת וְהָעֵצִים וְהַלְּבוֹנָה וּכְלֵי שָׁרֵת מִשֶּׁנִּטְמְאוּ — אֵין לָהֶן פִּדְיוֹן, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר פִּדְיוֹן אֶלָּא בַּבְּהֵמָה.

ב גמרא אָמַר שְׁמוּאֵל: וַאֲפִילּוּ הֵן טְהוֹרִין — נִפְדִּין. מַאי טַעְמָא? כַּמָּה דְּלָא קֻדְּשִׁי בַּכְּלִי — קְדוּשַּׁת דָּמִים נִינְהוּ, וּקְדוּשַּׁת דָּמִים נִפְדִּין. — וְהָא "נִטְמְאוּ" תְּנַן! — הוּא הַדִּין דְּאַף עַל גַּב דְּלָא נִטְמְאוּ, וְאַיְּידֵי דְּקָא בָּעֵי מִיתְּנָא סֵיפָא "מִשֶּׁקֻּדְּשׁוּ בַּכְּלִי אֵין לָהֶן פִּדְיוֹן", דַּאֲפִילּוּ נִטְמְאוּ נַמִּי לָא, תָּנָא נַמִּי רֵישָׁא "שֶׁנִּטְמְאוּ עַד שֶׁלֹּא קֻדְּשׁוּ בַּכְּלִי". — פְּשִׁיטָא, קְדוּשַּׁת הַגּוּף נִינְהוּ! — אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: הוֹאִיל וּבַעַל מוּם אִיקְרֵי "טָמֵא", טָמֵא נַמִּי — כְּבַעַל מוּם דָּמֵי, וְאַף עַל גַּב דְּקָדוֹשׁ קְדוּשַּׁת הַגּוּף — כִּי נָפֵיל בֵּיהּ מוּם מִיפְּרִיק, הָנֵי דְּלָאו כִּי הַאי "טָמֵא" קָרְיֵיהּ רַחֲמָנָא לְבַעַל מוּם, נַמִּי לִיפְּרוּק, קָמַשְׁמַע לָן, דְּלָאו כִּי הַאי "טָמֵא" קָרְיֵיהּ רַחֲמָנָא לְבַעַל מוּם,

"המנחות והנסכים שנטמאו" תנן

[שנינו] **במשנתנו, ללמד שרק אם נטמאו יש בהם דין פדיון! ומשיבים: הוא הדין דאף על גב** [שאף על פי] **שלא נטמאו** הריהם נפדים, **והטעם שהזכירה המשנה "שנטמאו": איידי דקא בעי מיתנא סיפא** [מתוך שהוא, **התנא**, רוצה לשנות **את** סוף **אותה הלכה**], **שמשקידשו בכלי שוב אין להן פדיון, שבהלכה זו אפילו אם נטמאו, ונפסלו איפוא להקרבה, נמי** [גם כן] **לא** ייפדו, **לכך תנא נמי רישא** [שנה גם כן בראש אותה הלכה]: **שנטמאו עד שלא קדשו בכלי. ושואלים על סופה של הלכה זו, שמשעה שהתקדשו בכלי שוב אין להם פדיון: פשיטא** [פשוט] **הוא הדבר, שהרי בקדושת הגוף נינהו** [הם] **קדושים, ואי אפשר לפדותם! ומשיבים: איצטריך** [הוצרך] **הדבר להיאמר, שכן סלקא דעתך אמינא** [יעלה על דעתך לומר]: **הואיל ובעל מום איקרי** [נקרא] **"טמא", וכדרך שיתפרש בהמשך הדברים, ובהמת קרבן (הקדושה בקדושת הגוף) שנפל בה מום, הריהי נפדית, אם כן טמא נמי** [גם כן] **כבעל מום דמי** [הריהו נחשב], **שיש בו דין של בעל מום, ואף על גב** [ואף על פי] **שהריהו קדוש קדושת הגוף, כי נפיל ביה** [כאשר נופל בו] **מום — הריהו מיפריק** [נפדה]. **ומעתה יש מקום לומר כי הני נמי** [אלה **המנויים במשנתנו, אף שקדושים בקדושת הגוף,** גם כן] **ליפרוק** [שייפדו]. **לכך קמשמע לן** [הוא, **התנא** משמיע לנו], **דלאו כי האי** [שלא כמו, **לא לענין** זה] **"טמא" קרייה רחמנא** [קראה, **החשיבה** אותו התורה] **לבעל מום,**

מסורת הש"ס

א. תו"כ ויקרא כז, ח. ילקו"ש תורה תרעז.

גרסות

משנטמאו אין בכתי"מ ובמשניות: **אין.**

שלא נאמר פדיון בכתי"מ: **שהרי לא נאמר.**

אמר שמואל יש בכתי"י: **המנחות והנסכים אמר שמואל.**

כמה דלא בכתי"מ: **כיון דלא.**

דקא בעי מיתנא בכתי"מ: **דבעי למיתנא.**

דאפילו נטמאו בכתי"מ: **דהתם נטמאו** בשטמ"ק: **דהתם אפילו נטמאו.**

נמי רישא שנטמאו עד שלא קדשו בכלי בכתי"מ: **רישא נמי נטמאו משקדשו בכלי אין להם פדיון.**

ואף על גב יש בכתי"י: **אע"ג** ובשטמ"ק: **דאע"ג.**

דקדוש בכתי"מ: **דקדושתיה.**

ביה מום בכתי"מ: **מומא בגויה.**

הני נמי ליפרוק יש בכתי"י: **הכא נמי מיפריק.**

עיונים

המנחות והנסכים שנטמאו עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון זה הכלל בדברי ההקדש: כל דבר הצריך כלי שרת לעשייתו, ועדיין לא ניתן בכלי — אין הוא מוכן להקרבה, ולא חלה עליו קדושת הגוף אלא קדושת דמים בלבד, ולכך יש לו פדיון. וכיון שלמדנו (לעיל צו,א) כי כל המנחות יש בהן מעשה כלי, לכך לא קדשו המנחות בקדושת הגוף כל עוד לא ניתנו בכלי, ויש להן פדיון. וכן בענין הנסכים, מאחר שנאמר בהם "יין לנסך שלישית ההין" (במדבר טו, ז), וההין הוא מכלי המדידה במקדש — הרי שכלי המידות מקדשים את הנסכים. ולכך גם נמשחו כל המידות, כדי לקדש בהם את הניתנים בתוכם ולכן אף הנסכים כל עוד לא ניתנו בכלי אינם קדושים אלא בקדושת דמים ויש להם פדיון (שו"ת הרשב"א).

ובטעם הדבר שהמנחות צריכות כלי כדי שתחול עליהם קדושת הגוף, ושלא כקרבנות הבהמה והעוף — הסבירו אחרונים כי מאחר והמנחות מורכבות מחומרים חסרי נפש, לכך צריכות הן להינתן בכלי קודש המצרפן לכלל מהות חדשה של קדושה. מה שאין כן בבהמה ועוף, שיש בהם נפש חיים, הריהם כבר מצורפים למהות עצמית אחת משום נפשם זו, ואין במעשה ההקדשה אלא המרת נפש זו של חולין שתהיה של קדושה. ולדבר זה אין אנו נצרכים לכלי, אלא די בדיבור פה (זרע אברהם).

משקידשו בכלי אין להם פדיון מכיון שהם טמאים — אין הם יכולים ליקרב על המזבח, ואין גם אפשרות להוציאם לחולין, מאחר שאין להם פדיון. ולכך קבעו חכמים שהדם והשמן והמנחות והנסכים שנטמאו — עושה להם מערכה (של עצים) בפני עצמם, ושורפם שם (זבחים צב,א). ופירש רש"י (שם) שעושה להם מערכה מיוחדת של עצים על רצפת העזרה, ושורפם שם, כדרך שאר קדשי קדשים שנפסלו, שאסור להוציא אותם אל מחוץ לעזרה, אלא נשרפים בבית הדשן שבעזרה. והסביר עוד רש"י שאין שורפים את אלה בבית הדשן, כיון שהשמן והיין הריהם לחים, ואין ניכרת שריפתם כדבר בפני עצמו. ואחרונים הקשו על טעם זה, שהרי אין הוא מסביר אלא את אי שריפתם של השמן והיין בבית הדשן, ולא את של המנחות (קר"א). אכן יש שלא גרסו בדברי חכמים "הדם והשמן והמנחות והנסכים" אלא "הדם והשמן והנסכים".

אבל לדעת הרמב"ם (הלכות איסורי מזבח פ"ו ה"ה) היו עושים להם מערכה בפני עצמם על גבי המזבח עצמו, ושם היו שורפים אותם. ויש שכתבו שאין הכוונה אלא בנסכים שכבר עלו על המזבח, ומשום כך לא ירדו (רדב"ז). ועוד אמרו כי אף לדעת האוסר לזלף יין על גבי האישים של המזבח — אין הדברים אמורים אלא באש הרגילה שעל המזבח, שבה יש איסור כיבוי, אך במערכה העשויה לצורך שריפה של נסכי היין שנטמאו — מותר הדבר (חזון יחזקאל).

העופות... משנטמאו אין להן פדיון דנו אחרונים מדוע שונה דין העופות שאין הם נפדים משנטמאו, מדינן של המנחות שלא קדשו עדיין בכלי שהן נפדות. ויש לומר שטעם הדבר לפי שבעופות יש קדושת הגוף, ואילו במנחות שלא התקדשו בכלי אין אלא קדושת דמים, ואולם העופות, כיון שנפסלו מהקרבה, ייפדו, בדומה לבהמה שאף בה קדושת הגוף. והסבירו כי כיון שלקדושת העופות אין צורך בכלי כלל (שהרי כל מעשיהם: מליקתם, הזאתם, מיצוי דמם על המזבח — הכל נעשה בגופו של הכהן, ולא בכלי שרת כלשהו) לכך הריהם מתקדשים קדושה גמורה בשעת הקדשתם בפה, ואי אפשר שוב לפדותם. מה שאין כן במנחה שלצורך קידושה הריהי צריכה כלי, וכן הבהמה שקדושתה נגמרת בשחיטתה בכלי (סכין), בכל אלה יש דין פדיון כל עוד לא התקדשו באופן מוחלט באמצעות אותו כלי (רש"ש).

ועוד אמרו כטעם לדבר שאין דין פדיון בעופות — שכן נקבע שצריך הדבר הנפדה להיות בכלל "העמדה והערכה" (כנאמר בתורה "...והעמיד את הבהמה לפני הכהן. והעריך הכהן אותה..."). ויקרא כז, יא—יב), ואילו עוף איננו בכלל העמדה והערכה, שהרי הוא פורח ממקום למקום (רמב"ם הלכות איסורי מזבח פ"ו ה"ד. ולשיטתו הרי זה הטעם אף בעצים ולבונה וכלי שרת שאינם נפדים — שאין הם בני העמדה, שהרי הם כבר מונחים לפנינו. אכן הקשו עליו שלא נאמר תנאי זה של העמדה והערכה בדבר שאינו בעל חיים. רש"ש). ויש שאמרו כי גזירת הכתוב היא (רדב"ז), שכך עולה מלשון משנתנו האומרת "שלא נאמר פדיון אלא בבהמה" (שפ"א).

ואפילו הן טהורין נפדין דנו אחרונים בשיטת שמואל, שאף המנחות הטהורות נפדות כל עוד לא התקדשו בכלי שרת, האם הוא רק כשהפריש מעות לשם מנחה וקנה בהן סולת שיכול לפדות את הסולת. ואולם אם הקדיש את הסולת ואמר עליה שהיא למנחה — אינו יכול לפדותה, משום "מוצא שפתיך תשמור". או שלדעת שמואל בין שהפריש מעות למנחה וקנה בהן סולת, ובין שהקדיש סולת למנחה — הריהן נפדות, אף כשהן טהורות (טה"ק).

קמשמע לן דלאו כי האי טמא קרייה רחמנא לבעל מום הקשו אחרונים, שמכאן הרי עולה שהסיבה שאין המנחות והנסכים נפדים לכשנטמאו היא משום שטומאה שכזו (לאחר שהתקדשו בכלי) אינה נקראת בתורה "בעל מום". ואולם הטעם אינו זה אלא משום שהתקדשו כבר בכלי שרת (קר"א)! והסבירו שכך היא כוונת הדברים: אין טומאה זו של המנחות והנסכים בכלל הטומאה שהתורה מכנה אותה כ"בעל מום", שכן דבר שהתקדש בכלי שרת לא מצאנו בו שהוא נפדה (חזו"א).

אורח ההלכה

המנחות והנסכים שנטמאו הסולת והיין והשמן והלבונה שנפסלו או שנטמאו אינם נפדים לעולם. וזהו דווקא כאשר נפסלו או נטמאו אחר שנתקדשו בכלי שרת, אבל אם נטמאו או נפסלו קודם שהתקדשו בכלי שרת — הריהם נפדים. כמשנה. (רמב"ם ספר קדושה הלכות איסורי מזבח פ"ו ה"ד).

העופות והעצים והלבונה וכלי שרת משנטמאו הלבונה והעופות והעצים וכלי שרת שנפסלו או שנטמאו אינם נפדים לעולם. (רמב"ם שם).

שפע למד את עמי www.hashefa.co.il © כל הזכויות שמורות. להסדרת אישור שימוש בתכנים נא לפנות לדוא"ל info@hashefa.com